

jsou také dívky a ženy zpravidla v projektech opomíjeny.

Ve studii je patřičná pozornost věnována také tzv. druhému pracovnímu trhu, který však i přes své omezené možnosti nabízí velkému počtu mladých krátkodobě pracovní uplatnění. Realizace na tomto trhu práce je spojena s tím nebezpečím, že druhá ekonomika představuje svým způsobem uzavřený systém, z něhož se jen velmi obtížně vystupuje a přechází do regulérního trhu práce.

V závěru studie jsou zařazeny návrhy na opatření, ke kterým výzkumný tým dospěl. Jde zejména o zintenzivnění komunikace mezi projekty, školami, správními úřady a především zaměstnavateli. Školy se musí přeorientovat na to, aby zejména slabší žáky a žáky připravovaly k odbornému vzdělávání a na orientaci na trhu práce. Proto musí být zlepšovány vztahy se zaměstnavateli tak, aby byla vytvářena nová pracovní místa pro mladé lidi. Sociální sponzorství, které je v řadě zemí chápáno jako samozřejmá povinnost, by mělo například znamenat, že zaměstnavatel zaměří svoji pozornost speciálně na neza-

městnaností postiženou mládež ve svém regionu a vytvoří a nabídne odpovídající vzdělávací programy. Jednou z forem řešení problému nezaměstnanosti mládeže je i vytváření tzv. praktikantských míst, která by mladým umožňovala překlenout období mezi opuštěním školních lavic a získáním trvalejšího pracovního místa. Náklady na tato místa by měla být hrazena z prostředků pracovního úřadu.

Publikace vydaná institutem Jugendwerk der Deutschen Shell nesporně bude patřit mezi cenné příspěvky k řešení problematiky, která je již delší dobou realitou v průmyslově vyspělých zemích. S nezaměstnaností mládeže, zejména absolventů středních a vysokých škol, se však začínáme setkávat také v československé společnosti. Nebude tedy na škodu, pokud bude československá sociologie připravena v případě potřeby kvalifikovaně zodpovědět mnohé otázky, které dnes ještě není nikdo schopen formulovat. Z tohoto aspektu lze recenzovanou publikaci doporučit každému k prostudování.

Jiří Světek

R. Andorka, T. Kolosi, Gy. Vukovich
(eds.): *Társadalmi Riport 1990 (Zpráva o společnosti)*

Budapest, Társi 1990, 627 s.

Dílo početného kolektivu autorů pod vedením známých maďarských sociologů poskytuje ucelený pohled na maďarskou společnost. Práce byla zpracována a vydána na náklady Rady pro sociální politiku při ministerstvu zdravotnictví a sociálních věcí. Na zpracování díla se podíleli pracovníci Státního statistického úřadu, Budapeštské ekonomické univerzity, Maďarské akademie věd, Sociologického ústavu při Univerzitě Loranda Eötvöse (ELTE), Ústavu pro výzkum veřejného mínění a Sdružení pro výzkum společnosti (TÁRKI).

V Maďarsku vycházely v posledních dvou desetiletích četné statisticko-analytické studie k různým ekonomickým a společenským tématům, byly publikovány i výsledky různých sociologických výzkumů. Na rozdíl od těchto publikací podává "Zpráva o společ-

nosti" ucelený přehled o hlavních oblastech hospodářského i společenského vývoje, zpracovaný na základě statistických i sociologických výzkumů. Široký záběr témat je dokumentován na velkém rozsahu faktického materiálu (práce obsahuje 200 tabulek a 100 grafů).

Dílo je rozděleno na dvě části. První část nazvaná "Maďarsko v zrcadle údajů" obsahuje 12 studií, které nejsou jen popisem dat, ale současně analýzou jednotlivých oblastí.

V této části jsou obsaženy studie na témata: Obyvatelstvo a rodina, vzdělání, hospodářství, zaměstnanost, příjmy obyvatelstva, spotřeba, bytová situace, zdravotní stav obyvatelstva, volný čas a způsob života, kultura, ochrana životního prostředí a deviantní chování.

V krátké informaci nelze charakterizovat všechny studie, zmíníme se proto jen o některých. Kapitola 3, "Hospodářství" (s. 56-86) charakterizuje rok 1989 jako poslední rok minulosti (plánovaného hospodářství) a jako první rok budoucí tržní koordinace. V tomto

roce byla zrušena nadřazenost socialistického vlastnictví, byly odstraněny brzdy přestavby hospodářské struktury, snížil se podíl výrobků s pevnými cenami na jednu třetinu, vývoz do oblastí s konvertibilní měnou dosáhl 40 % a poprvé byla oficiálně registrována nezaměstnanost. Analýza hospodářství je provedena podle různých ukazatelů od roku 1970 do roku 1989.

Druhá část "Společenské procesy" obsahuje 20 statí, které zkoumají následující okruhy témat: trh práce, podnikání v 80. letech, podnikatelská očekávání, sociální struktura, sociální mobilita, materiální životní podmínky, postoje k nerovnosti v mezinárodním srovnání, chudoba a životní minimum, názory společnosti na sociální politiku, rodinné vztahy, zdravotní stav maďarského obyvatelstva. Z posledních statí stojí za pozornost otázky religiozity, stať o volbách a poslancích v roce 1990, výsledky šetření veřejného mínění v procesu změn systému.

Pro čtenáře Sociologického časopisu jsou nejzajímavější statí k sociologickým tématům, které podávají přehled o výsledcích sociologických výzkumů, z nichž lze do jisté míry vyčíst metody těchto výzkumů.

Stať o sociální struktuře (Andorka, s. 305-332) podává přehled o složení obyvatelstva podle několika kritérií. Třídění podle jednoduchého modelu, podle tříd a sociálních skupin, přináší údaje od roku 1890 v delších intervalech do roku 1984. Třídění je provedeno podle 5 skupin a 16 podskupin. Podrobnější hierarchizace na základě indexu společenského statusu (zpracovaného podle příjmů a vzdělání) obsahuje 60 skupin povolání. Podle tohoto srovnání dosahuje nejvyšší index vedoucí hospodářský pracovník. Jiná pořadí vykazují další srovnání skupin zaměstnání podle: vybraných charakteristik životních podmínek, podle způsobu života, podle dělby práce a podle materiálního postavení v kombinaci s místem bydliště (město, venkov).

Podle třídění na základě příjmů rodin z roku 1987 se na první místo dostávají samostatní výrobci, jejichž příjmy jsou vyšší než u příslušníků inteligence o 20 % a o téměř 50 % vyšší než u dělníků.

Ve statí jsou graficky zobrazeny dvě dimenze struktury maďarské společnosti vztahující se k druhé polovině 80. let. Model "dvou trojúhelníků podle Szélenyie" vyjadřuje zvláštní situaci, kdy vedle sebe existovalo redistribuční a tržní hospodářství. Pozice lidí byly v jednotlivých typech hospodářství rozdílné. Ti, kteří měli rozhodující pozice v druhém hospodářství, neměli pozice v prvním hospodářství a naopak. Z celkové analýzy sociální struktury je zřejmé, že maďarská sociologie používá k této analýze více modelů a zkoumá více dimenzí diferenciací.

Zvláštní pozornost by zasluhovala obšírná stať "Vědomí nerovnosti v mezinárodním srovnání", (Kolosi, s. 373-400) která se opírá o rozsáhlou zahraniční literaturu. Studie vyhodnocuje výsledky šetření postojů obyvatelstva k rovnosti a nerovnosti, k úloze státu v sociální oblasti, spravedlivému rozdělování atd., které bylo provedeno v 8 západních zemích a v Maďarsku (viz International Social Survey Project 1987). Výsledky výzkumu jsou uvedeny v 30 přehledných grafech. Některé zpracované odpovědi by bylo možné srovnat s výsledky šetření AISA v ČSFR v roce 1990.

Dílo maďarských autorů může sloužit jako příručka, do níž lze sáhnout pro informace z různých oblastí života maďarské společnosti. Může však sloužit i odborníkům sociologům jako informace o metodách a výsledcích sociologických výzkumů a výzkumů veřejného mínění v Maďarsku dokonce i v první polovině roku 1990. Z posledních statí se lze dozvědět o politických stranách, o popularitě politiků v roce 1989 a začátkem roku 1990. Práce může být inspirativní pro zpracování podobného díla i v případě Československa.

Lenka Kalinová